

מחיית עמלק – המחלוקת בין שמואל לשאול

זכור תשפ"ג שלום רב

פרשת זכור מחייבת אותנו לזכור את מעשה עמלק בכדי למחותו, והמצוה קיימת אף בזה"ז אף שאין בכוחנו למחותו מכמה טעמים אבל אעפ"כ מצות זכירה עדיין קיימת, וזה צ"ב, שהרי זה הילכתא למשיחא, ומה שייך לזכור מה שלא נוגע למעשה. ומוכרח כמש"כ האחרונים שהזכירה והמחייה הם שני מצוות נפרדות, שיש מצוה לזכור בנפרד מהמחייה, ויש מצוה למחות, ולכן אף שמחייה לא קיימת הזכירה קיימת. וצ"ב.

והנה במעשה שמואל ושאל נצטוה שאול להחרים את עמלק אבל למעשה לא עשה כן לגמרי, ומחמת זה הוא מאבד את המלכות וה' מואס בו, ומקודם שאול מתחמק, ואח"כ מצטדק, ואח"כ הוא רוצה לשוב בתשובה, אבל שמואל אומר לו שתשובתו לא מתקבלת והוא גמור. אלא שצ"ב מדוע באמת לא נתקבלה תשובת שאול, הרי אם לא גמר שאול את המצוה, עד שיגמרנה עכשיו, שיהרגם עכשיו וכמו שעשה שמואל ששיסף את אגג, זה לא מצוה חד-פעמית, והרי זה ודאי שבלא"ה היו עוד עמלקים בעולם שהרי בצקלג היו עמלקים שנלחמו עם דוד כמה חודשים אחר מעשה אגג, ודוד באמת משמידם, זה הקפה שניה, וגם אז הם לא נגמרו, זה תהליך ארוך, אז שאול עושה חלק גדול מהתהליך, ועכשיו צריכים שיגמרנו, ולכן אפילו אם עשה שאול טעות בזה שלא הרגם מיד אבל זה לא מעוות לא יוכל לתקן, תתקן את הטעות, תמשיך למחות את זכר עמלק, ולכאורה הו"ל לשמואל לבא לשאול ולומר לו, עשית עבודה יפה, מחית 99% של עמלק, אל תלך הביתה ותחגוג אלא תגמור את העבודה, תשלים את המצוה, והכל על מקומו יבוא בשלום, ובפרט שהיו לשאול הרבה תירוצים, שירא מן העם, ושדואג פסק לו שיכול להשאיר את הבהמות לזביחה, וא"כ מדוע שאול בחיר ה', צדיק תמים ונפלא, משום שלא קיים את המצוה בשלמותה מלכותו נמאסת, והקב"ה כבר בחר את המלך החדש, זה תמוה.

ובאמת אפשר להציע שזה גופא הוקשה לשאול, דהרי בכל המשך הפרק הוא מכחיש שהוא חטא והוא אומר שוב ושוב שקיימתי את המצוה ובכלל לא מבין מה שמואל רוצה ממנו, ואפילו בסוף שאומר חטאתי זה רק משום שהוא שרצה ששמואל יחזור עמו לפני העם וישתחו לה' בכדי שלא לביישו ברכים, אבל אין זה משום שהוא מרד וסירב, אלא שאול באמת ותמים לא הבין, הלא עשיתי כמעט כל העבודה, כל אחד מבני עמלק אנשים ונשים וטף שוכב הרוג, השארתי אדם אחד ואת הבהמות בגלל שאני רוצה להקריב קרבנות, זה נחשב חטא? זה נחשב כאילו לא מחיתי את עמלק? התמיהה שלו היא רצינית, הוא בכלל לא הבין מה הטענה עליו, ולכן הוא ושמואל כאילו מדברים בשני שפות שונות. מן הסתם אילו היו הולכים לדין תורה שיפסוק האם קיים שאול את המצוה, לא ברור לי ששאול היה מפסיד את הד"ת הזה, הרי שכל הדור"ד ביניהם לא מובן כלל.

1. ולכן יש מחז"ל במכילתא שסוברים שא"ל לקבל גרים מעמלק משום השבועה הזו שנשבע הקב"ה שאנו מחוייבים למחותו, ובדעת אלו

והנה מיד לאחר מלחמת עמלק הראשונה אומר ד' למשה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים, כלומר מצות זכור את אשר עשה לך עמלק מתחילה מיד לאחר מלחמת עמלק הראשונה, הקרב רק עכשיו נפסק, הדם מראשי גבוריו עדיין נוזל, אבל כבר מצוה הקב"ה את המצוה של זכירת ומחיית עמלק, וה' נשבע שיהיה עמו במלחמה עולמית ועד שימחה זרעו של עמלק אין שמו שלם ואין כסאו שלם. אבל כאן יש להקשות כעין מה שתמהנו לגבי יציאת מצרים, שבמקום שהקב"ה יכריח את פרעה לשלחם מיד ממצרים, הוא מבקש שחרור רק לשלשה ימים ונכנס במו"מ וברד"ד עם פרעה, ותמהנו וכי היד ה' תקצר, הלא אם הוא רוצה הוא יכול להשמידם כהרף עין ולמחותם מעל פני האדמה, ואנו רואים כעין זה עם מלחמת הקב"ה בעמלק מדור דור, ומלחמה זו למעשה לא תגמר עד ביאת המשיח, וכן מפורש ברש"י ישעיה ל"ד פ": מלחמה לד' בעמלק מדר דר מדורו של משה לדורו של שאול, ומשם לדורו של מרדכי, ומשם לדורו של מלך משיחנו, וזה נשמע כאילו הקב"ה צריך לחכות למשיח, וזה תמוה מאד להבין – היד ה' תקצר, אם יש לו מלחמה והוא רוצה להשמידו, כלומר זה פוגם בכסאו של הקב"ה שהוא אינו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, שימחה!

ואין ליישב שזה כעין מדת הקב"ה של ארך אפים שהוא עושה כן אפילו לרשעים דהלא הוא פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי, שאפילו לשנאי ה' הוא מאריך אף עד ארבעה דורות, זה אינו, דמלבד זה שכאן המלחמה נמשכת עד ימי המשיח שזה הרבה יותר מד' דורות, חוץ מזה הרי ברור שמדת ארך אפים הוא בשביל שישוב הרשע בתשובה, ועד יום מותו תחכה לו אם ישוב מיד תקבלו, ותשובה שייכת באוה"ע נמי, אבל אצל עמלק ברור שלא שייך תשובה אצלו, שהרי כאן נשבע הקב"ה ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית כו' נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק, הרי שהתשובה לא מצויה לעמלק, ואף שזה עצמו צ"ב מדוע הוא כן, אבל עכ"פ רואים אנו שהוא כן, ואם לא שייך תשובה, א"כ לא שייך ארך אפים, וא"כ מדוע לא השמיד הקב"ה את עמלק מיד?

וגם אין ליישב שמזה שכתוב ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולא כתוב לשון שנצחו אותם וגמרו אותם לגמרי, ממילא זה היה חטא ומחדל מצדו של יהושע וכלל ישראל שלא גמרו את השמדת עמלק תיכף ומיד ולכן נדחתה ההשמדה לשעה מאוחרת כנגד רצונו של הקב"ה, א"א לומר כן, דלדעת רוב הראשונים משמע ש"ויחלש" כוונתו לנצחון גמור, דבין אונקלוס ובין יונתן תרגמו תיבת ויחלש "ותבר", שזה מלשון שבירה, ששברו אותם, ובודאי אפשר להבין שזה שבירה גמורה כמו כלי שנשבר ששוב אין לו תקנה, וכן מוכח מראב"ע שכתב

שסוברים שמותר לקבל גרים מעמלק ביאר הגרי"ק שע"י שהוא מתגייר מתקיים מצות מחייה, ודו"ק.

"אין הפרש בין וַיִּחַלֵּשׁ ובין וַיִּחַלֵּשׁ אִיּוֹב י"ד י", ושם כתוב: וגבר ימות וַיִּחַלֵּשׁ, וזה תמוה שהרי לאחר המיתה א"א לומר שהוא נחלש, ועיי"ש באיוב בפירוש הרמב"ן שכתב "כי החלישות בלשון הקדש ענין שבר וכריתה, וכן ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו, כי באמרו לפי חרב עניינו ששבר את מחנהו והכרית את כולם לפי חרב, וכן תרגם אונקלוס ויחלש ותבר", וכ"כ שם רלב"ג ויחלש ויכרת כמו ויחלש יהושע את עמלק, וכן שם בשאר המפרשים, הרי שויחלש יהושע הוא שהרג את כולם שהיה יכול להרוג וכתר אותם, ועיי"ן עוד ברש"ם כאן שפירש ויחלש – נצחם כדכתיב קול ענות חלושה, וכ"כ הרשב"ם בפרשת כי תשא קול ענות חלושה נצחון כדכתיב ויחלוש יהושע², הרי שעשה יהושע המצוה בשלמותה וא"א לומר שחטאו יהושע וישראל שלא השמידו את עמלק, אלא שבהכרח כנראה נשארו הרבה שברחו ולכן נשבע הקב"ה שצריכים למחותם. ולפ"ז הדק"ל מדוע נדחית המצוה לעתיד לבא ולמה לחכות לקץ הימין – הרי ה' תקצר?

אבל הרבה יותר קשה הוא פירושו של רש"י הקדוש, דהנה גם רש"י נתקשה על פירושה של תיבת ויחלש, ופירש בשם תנחומא פירוש דרושי שלא נמצא בשאר הראשונים, דאמנם חלש אינו נצחון גמור אלא חלישות בעלמא, וז"ל ויחלש חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלן מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה, והיינו שהיה כאן ציווי מיוחד ע"פ ד' שרק יחלישם אבל לא ינצחם, ומזה הוכיח רש"י שכל המלחמה היתה ע"פ הקב"ה, שהרי לא מצינו דיבור מפורש מהשי"ת שיצוה למשה להלחם בעמלק, והיה נראה כי עשה כן משה על דעת עצמו שאמר ליהושע בחר לנו אנשים, אבל באמת תמוה שיעשה משה כן בלי ציווי ה', ולזה מוכיח רש"י שבודאי היה מצוה להלחם בעמלק, אלא שהיה ציווי בתנאי מפורש שעליהם רק להחליש את עמלק ולא להשמידו, דלולא כן היו בודאי מנסים להשמיד את עמלק, וא"כ עכשיו התמיה מתגברת, וכי לא היה יכול הקב"ה לצוותם להכרית את עמלק מיד, אחד ולתמיד, ושוב לא נצטרך לדאוג מהמפלצת הלזו, מדוע בדוקא נצטוו שלא להורגם ושלא להשמידם עכשיו?

ועיי"ן באמת באוה"ח שכנראה נתקשה בזה, וביאר בהקדם ביאור הלשון "ושים באזני יהושע", הלא יהושע לא יהיה זה שימחה את עמלק שזה לא יהיה עד ימי שאול, ורש"י נגע בזה ותירץ שמכיון שהוא יכניס את ישראל לארץ לכן הוא זה שיצוה את ישראל, אבל זה תמוה בתרתי, דהול"ל ושים באזני יהושע שיצוה את ישראל ומלשון התורה משמע שזה מיוחד ליהושע, ועוד קשה הלא לא מצינו בספר יהושע שיצוה יהושע את בני ישראל קודם מותו שעליהם להשמיד את עמלק, ואף שיש צוואה ארוכה של יהושע לבני ישראל קודם מיתתו שעליהם להשמיד את שבעה האומות [פכ"ג ופכ"ד ביהושע] אבל אין זכר למצות מחיית עמלק, ונמצא שיהושע לא קיים את המצוה המוטלת עליו בזה, וזה תימה. ועיי"ן ראב"ע שכתב שצוה ליהושע משום שהוא ילחם עם מלכי כנען, ולא מובן כלל, דמה זה זה שייך למחיית עמלק. ועוד הקשה האוה"ח הלשון "ושים באזני יהושע",

והול"ל ותאמר ליהושע.

ותירץ האוה"ח שזה היה דיבור מיוחד ליהושע משום שהוקשה ליהושע זה גופא, שמדוע הוא מקבל ציווי כזה מזור שהוא צריך לעשות מלחמה באופן שלא יוכל להלחם עם כל הכוחות וזה בהכרח יחשב כמו הפסד וחולשה, ויש בלבו של צדיק איך לא עשה ה' מה שראוי לעשות ברשע זה, לזה בא ה' להפיג צנתו וצוה למשה לאמר לו באזנו, פירוש כי הדבר הוא להשיב למה שבלבו של יהושע, ואמר לו כי לא ידאג על הדבר כי מחה אמחה ודבר ה' כאלו כבר היה ותהיה זאת נחמתו. והנה זה תירוץ זה יפה, אבל עדיין תמוה למה באמת היה כן שיהושע לא יוכל לגמור את המלחמה ולהשמיד את עמלק, ואדרבה זה קושיא כ"כ טובה עד שיהושע נתקשה בה, ומה א"כ התירוץ?

ונמצא דבר מעניין, שמצד אחד יהושע ושאל קבלו שתי הוראות חלוקות, דיהושע נצטוה לא להכרית את עמלק אלא להחלישו, ושאל נצטוה ההיפך, לך והכית את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו וגו', אלא שלמעשה שאל לא קיים את ההוראה שקיבל, וממילא בסופו של דבר הוא קיים את המצוה בדיוק כמו שקיים יהושע, אלא החילוק היה בציווי, שיהושע עשה כפי שנצטוה ושאל לא עשה כפי שנצטוה, אבל התוצאה היא שוה אצל שניהם.

ובהכרח שכל הענין בנוי על מה שפירש"י שמלחמת עמלק באה מחמת חלישות האמונה אצל בני ישראל בתקופה ההיא, כולם מכירים את מאמר חז"ל סנהדרין דף ק"ו ע"א מאי רפידים שריפו עצמן מדברי תורה, וזה ודאי שורש הדבר, אבל רש"י לא העתיק מאמר חז"ל זה, אלא שרש"י מבאר את סמיכות פרשת עמלק לפרשת מסה ומריבה, שחנו ברפידים ואין מים לשותת העם, ואז התחילה המריבה והמרירה עם ה' ועם משה, למה זה העליטנו ממצרים להמית אותי ואת בני ואת מקני בצמא, וזה התחמם כ"כ עד שעמדו לסקול את משה למות, אבל הקב"ה שמע לתלונת העם והוציא להם מים מצור החלמיש, אבל לדורות נשתנה שם המקום הזה למסה ומריבה, על ריב בני ועל נסתם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין, וניתן לאו מיוחד ע"ז בפרשת ואתחנן לא תנסו את ה' כאשר נסיתם במסה, ומבואר שאף שראו את כל הנסים ואת יד ה', פעם אחר פעם, אבל הם לא היו בטוחים שזה ישאר ככה בעתיד, האמונה הגדולה בה' שהיתה בהם בשעת היציאה, ושאמורים היו להתחזק בה עד שיהיו ראויים לקבלת התורה, נתרפפה, והם התחילו להסתפק היש ה' בקרבנו אם אין, כלומר הם ידעו שה' נמצא אתם בעבר שהרי ראו אותו ואת ידו החזקה, אבל לא ידעו אם הוא ישאר אתם, כי אפשר שהוא ישאיר אותם במדבר בלי שום משענה ומי יודע מה ילד יום, ולכן היו צריכים כל הזמן להוודע שהקב"ה עדיין אתם, זה נקרא נסיון, ובדיוק כמו שהקב"ה מנסה את האדם אם הוא מאמין בלי רפוי, ואף שהיה נאמן אליו אתמול, אבל מי אומר שנשאר באמונתו, אמונה צריכה חיזוק כל יום, ומה שהאמנת אתמול אינו הכרח להיום, ולכן איפכא כאן ניסו בני ישראל את ה' האם הוא עדיין נמצא, וזה ירידה עצומה במדרגה של אמונה בהקב"ה, שצריכה להיות מוחלטת וחזקה, ובמקום זה

ואין כאן קול ענות נצחון, אף שזה לא מובן כ"כ.

2. וכנראה שמחדש לפרש שמשם כפל את הלשון, שאין כאן קול ענות גבורה

היא נתרפפה.

ומבואר ברמב"ן ואתחנן [ו' פט"ז] שהנסיון לא היה סתם ככה לראות אם ה' ישלח להם מים, אלא הנסיון הזה היה קשור להחלטתם בתור כלל ישראל האם ימשיכו ללכת לאחר הקב"ה במדבר עד בואם להר סיני לקבל את התורה או לא, שהרי קבלת התורה זה מסירות גדולה מצדם, שבעוד כמה ימים הקב"ה יבשר מהם לעשות בחירה גורלית ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי, וע"ז ענו נעשה ונשמע כלומר לאחר שחשבנו ע"ז ונסינו אותך וראינו שאתה באמת מכלכל אותנו ומחיה אותנו, לכן אנו נעשה מה שאתה מצוה ואנו נשמע לקול דבר ה', לכל מה שיצוה אותנו, וכנראה שהקב"ה הרשה להם לנסותו בזה כי זה היה עדיין קודם מתן תורה, וזה היה בגדר שהיו יכולים לטעון שזה השתדלות המותרת, כי הרי שלח להם מים, אבל אעפ"כ נחשב להם לעון גדול, כי הרי כבר ראו והתנסו ביציאת מצרים וקריע"ס ומה שייך עוד לנסות, ולכן נצטוו שאסור לעשות כן בעתיד לאחר מתן תורה, שאסור לנסות את ה' כאשר נסיתם במסה.

ולכן בא עמלק ונשך אותם כמו כלב בכדי שיבינו שמה שהם מנסים את ה' אם לקבל את התורה או שמא לחזור למצרים, זה טעות גדולה, זה לא רק סתם שרפו ידיהם מדברי תורה (תלמוד) תורה, אלא שרפו ידיהם מקבלת התורה, שהרי נסתפקו בזה והוצרכו לנסות את הקב"ה לראות אם זה אמת מה שהוא מבטיח ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי, כלומר שהוא יכלכלם וישמור ויגן עליהם מכל צרה וצוקה ונגע ומחלה וכמו שהבטיח לאחר קריע"ס כי אני ה' רפאך, זה טוב להבטיח אבל הם רצו הכרעות והוכחות שהקב"ה אתם, ולכן רש"י ממשיך את זה לאב שנושא את בנו על הכתף ונותן לו כל דבר טוב שבעולם ואעפ"כ הבן שואל את עוברי הדרך האם ראיתם את אבא, וע"ז כעס האב והפיל את הבן ובא הכלב ונשכו, זה לא עונש לבן, אלא זה לימוד בשבילו שיבין מה אבא עושה בשבילו, והיינו שכלל ישראל הראו שהם עדיין לא מבינים שא"ל להם להתקיים לולא עזרת הקב"ה, הם לא על המדרגה הנכונה, ולכן בא עמלק והראה להם שבלי הקב"ה הם לא מתקיימים, ולכן מהלך המלחמה הוא לגמרי אחר מכל מלחמה אחרת, שלכן ישב משה על ראש הגבעה [לדעת ראב"ע ראש הגבעה הוא הר סיני] והרים את ידיו לשמים ואז נצחו ישראל, ששעבדו את לבם לאביהם שבשמים, הם לגמרי תלויים בו, כי ראו להדיא שכל נצחונם תלוי בשעבוד לבם לשמים וכפי שהראו ידי משה, ולכן מחמת מלחמת עמלק זה היה בכדי להראות ולהוכיח לישראל שעליהם לקיים "ועתה אם שמע תשמעו בקולי" לקבל לקבל על עצמם עול מלכות שמים במדרגה של נעשה ונשמע, וזה המלחמה של ה' בעמלק, שעמלק רצה לצנן את ההתלהבות, רצה להטיל ספיקות בלב העם, אבל מזה שאמר משה ליהושע להלחם אבל העם יראה שהכרע המלחמה תלוי בידי משה הפרושות לשמים בתפלה, זה ימחוק את הצינון של עמלק.

וממילא לא שייך להקב"ה לצוות למשה שילחם עם עמלק באופן שישמיד אותו לגמרי, כי כלל ישראל אינו במדרגה הראויה לכך, מלחמת עמלק הוא עונש ותוכחה לישראל, זה קריאה להכרה שירגישו שהם תחת חסותו של הקב"ה ולא ינסו

אותו כל הזמן לראות האם הוא בקרבנו, ולכן זה מהלך שצריך ללכת מדרגה לדרגה, כלומר אם ינסו אותו עוד הפעם אז יש סכנה שעמלק יחזור ויזנב כך את את כל הנחלשים אחריו, ולכן הצינוי היה להלחם עם עמלק אבל לא להחרימו או להשמידו או למחות את עמלק, ורק בטווח הרחוק, שלדאבוננו היום אנו יודעים שאינו עד ביאת המשיח, רק אז שוב לא יהיה צורך לכח של עמלק בעולם, ורק אז יהיה השם שלם וכסאו שלם, כלומר זה לא חסרון בה' אלא חסרון בהתייחסות של כלל ישראל לה', שכסאו ושמו שלמים עמנו, שאז שוב אין צורך לעונש של עמלק, ואז יגיע הזמן שיש למחותו מעל פני האדמה, וזה עבודה שהולכת ממדרגה למדרגה, מלחמה לה' בעמלק מדר דר, כלומר ה' נלחם בעמלק בכל דור לראות האם ישראל ישארו על מדרגת האמונה או שמא יפלו, כל דר יש בו את היכולת להיות דורו של משיח, וזה תלוי במדרגתם.

ולכן אמר הקב"ה בפרשת זכור והיה כאשר יניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה, כלומר בימות המשיח, בזמן שיהיה שלום בארץ ומנוחה מהאויב, בזמן שיתקיים אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי ונתתי שלום בארץ וישבתם לבטח בארצכם, ושוב לא תרגישו שאתם צריכים לנסות את הקב"ה האם הוא בקרבנו אם אין, אז יגיע הזמן למחות את עמלק, כי אז שוב אין צורך לעמלק הכלב שיבוא וישך אותנו, כי אנו נרגיש בטוחים בחבוקו של הקב"ה, וממילא אז צריכים למחות את עמלק, אבל לא שייך לעשות כן מקודם, כי כל זמן שאין הבטחון והאמונה כדבר ברור וחזק, עדיין יש לעמלק קיום בעולם.

והנה בזמן מלכותו של שאול הגיעו בני ישראל למדרגה זו, במישור הרוחני העלה שמואל את כלל ישראל למדרגה היותר גבוהה שהגיעו אליה אולי בכל ההסטוריה של העם, כי בש"א ז' פ"ב ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה', ופירש"י ע"י שמואל שהיה מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם וינהו אחרי ה' שהתאבלו על מעשיהם הרעים ושבנו אחר ה', ואח"כ פ"ד ויסירו בני" את הבעלים ואת העשרות ויעבדו את ה' לבדו, ואז קרא שמואל לאסיפת תשובה גדולה וכל העם צם ושב ונחלו תבוסה גדולה, ומן השמים נלחמו עמם, ויכנעו הפלשתים ולא יספו עד לבא בגבול ישראל ותהי יד ה' בפלשתים כל ימי שמואל, ויהי שלום בין ישראל ובין האמרי, וישפט שמואל את ישראל כל ימי חייו, ואח"כ כאשר מלך שאול ולקח קצת זמן עד שהוא התחזק וביסס את המלוכה, אבל בסופו של דבר הוא הצליח הרבה, וכתוב בפ"ד פמ"ז ושאלו לכה המלוכה על ישראל וילחם סביב בכל איביו במואב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צווא ובפלשתים ובכל אשר יפנה ירשיע (שהחריד אותם), ויעש חיל גו' ויצל את ישראל מיד שסוהו, הרי שבין במישור הרוחני, ובין במישור הצבאי, ובין במישור הפוליטי, זה היה תקופת הזהב של ישראל בארץ ישראל, זה היה בטח כאשר יניח ה' אלקיך מכל איבך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה – וממילא עכשיו הגיע הזמן של תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא

בתכלית המשמעת הוא זה שימחה את זכר עמלק מהעולם אפילו אם הוא לא מבין את זה, אבל מכיון ששואל לא היה במדרגה זו, כי הרי הסהס וחקר והסתפק, ממילא הוא הראה שעדיין לא הגיע למדרגת השמיעה המוחלטת, וממילא עדיין אי אפשר להחרים את עמלק לגמרי, וא"כ אדרבה לא רק שלא יועיל כלום אם יגמור עכשיו את המצוה, אלא עוד יותר מזה, המצוה עכשיו לא יכולה להגמר, כי עדיין לא הגענו לימות המשיח שאז לא יהיה צורך לעמלק, אלא אנחנו עדיין צריכים אותו.

ולפ"ז מובן מה שאמר שמואל: ועתה שמע לקול דברי ה', ששמואל אומר לו בתור הקדמה למצות מחיית עמלק, שכל נצחוננו וכל כוחו נובע מזה שהוא ישמע לקול דברי ה', ואם לא ישמע לא ינצח, כי זה מלחמה התלויה במדרגת עם ישראל ובהתקשרותם להקב"ה, ולכן הוא מקדים לו שהוא צריך להרים את מדרגתו להשמע לדברי ה', ואז הוא יוכל להלחם בעמלק, ונמצא שזה פקודה לכשעצמו, שיהפוך את מציאותו להיות השומע דבר ה', ואין זה רק הקדמה לציווי שהולך לומר לו. ולכן לאחר שנכשל שואל, אומר לו שמואל: ולמה לא שמעת בקול ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה', ולכאורה מכיון שאמר לו שעשה הרע בעיני ה' א"כ נכלל בזה שלא שמע לדברי ה', ולפי דברינו אין זה רק משום שלא שמע אל המצוה למחות את עמלק, שזה נכלל בתיבות "ותעש הרע בעיני ה'", אלא הוא טוען עליו שלא הכניע את עצמו להיות מושמע לכל מה שיצונו ה', כי אילו היה שומע, בודאי היה מצליח להחריב את עמלק לגמרי. וזה כמו חיל בצבא, שקודם כל הוא צריך לדעת שהוא מקבל משמעת כללית מהמפקד שלו, שכל מה שהמפקד יצוה הוא יעשה, ואח"כ הוא יכול לקיים את הפקודה המסויימת, אבל אם הוא לא מקבל משמעת, אז בודאי שלא יקיים את הפקודה המסויימת שהוא מקבל.

ונמצא שבכח היה שואל יכול להיות מלך המשיח, שאילו שמע להקב"ה בכל לבבו ובכל נפשו, והיה מנהיג ומרומם את ישראל להיות ממשומעים להקב"ה וללכת בכל דרכיו בלי שום ספק, אז היה הוא באמת מצליח לגמור את עמלק משום שאז לא היה שום זכות קיום לעמלק, ששוב אין להם תפקיד, וממילא היתה שבועת הקב"ה מתקיימת שכסאו יהיה שלם ושמו יהיה שלם, ואז היינו מגיעים לימות המשיח, שהרי העולם היה בא לתכליתו, אבל מכיון שלא שמע במדרגה השמיעה שהיה צריך לבוא אליה, ממילא איבד את מלכותו, ואת משיחיותו, וזה באמת מה שאמר לו שמואל כבר מקודם, כאשר לא שמע אל ציווי של שמואל להמתין שבעה ימים עד שיבוא שמואל אליו, אמר לו שמואל [יג פ"ג] נסכלת לא שמרת את מצות ה' אלקיך אשר צוך כי עתה הכין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם, ופירש"י שפוסקין גדולה לאדם פוסקים לו ולדורתיו, שזה אומר לו שבכח היה יכול שואל וכל צאצאיו להיות המלכות שתתקיים לעולם, וכנראה שלזה התכוין גם יעקב בברכתו בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל, ורש"י בחומש ביאר שזה קאי על מלכות שואל איך שניצח את כל אויביו ולשון רש"י בקר יאכל עד: על שואל הוא אומר שעמד בתחלת בוקרן (פריחתן) וזריחתן של ישראל, כלומר המלך הראשון, עכשיו הוא זמן זריחה ופריחה של כלל ישראל, זה ימים טובים, ימי מנוחה ונחלה, ימים

תשכח. אי אפשר לעשות מקודם, אלא עכשיו הגיע הזמן, וע"ז שלח ה' את שמואל לומר זה לשואל.

ולכן נצטוו שואל להחרים את עמלק כי עכשיו הגיע הזמן ששוב אין צורך לעמלק, כלומר שלא כפי ימי יהושע שאז הציווי היה להחליש ולא למחות משום המצב הרוחני של בני ישראל בתקופה ההיא, ואם לפי ציווי הקב"ה הגיע עכשיו הזמן של מחיית עמלק, א"כ בהכרח שכלל ישראל הוא על המדרגה הכי גבוהה שיכולו להגיע אליה, זה מצב של נעשה ונשמע, כלומר הם ישמעו לקול ה' וישמרו את בריתו, שלכן מחמת זה שוב לא יהיה צורך למקל חובלים של עמלק, שהוא נצרך רק כל זמן במצב של ספק, עמלק גימטריא ספק, כל זמן שהם מסופקים האם יש ה' בקרבם או לא, אבל במצב של ודאי, המצב שהניח להם ה' מכל אויביהם מסביב וממילא הם בוטחים בו במאה אחוז, ממילא אין שום מקום לעמלק בעולם, והגיע זמן המחיה.

במצב כזה, שיש בטחון גמור בד' על מדרגת נעשה ונשמע, לא שייך שלא לשמוע לדבר ד', כי זה הרי הוא כל הנידון, במצב כזה צריכים להיות במדרגה של נעשה ונשמע, כלומר עשייה בלי הבנה, משמעת גמורה בלי שום הסהוסים או נטיות לעשות מה שלבו חפץ, כי אם לא ישמע האדם למצות ה' בדיוק, הרי הוא מצהיר שאינו במצב של נעשה ונשמע, כלומר הוא צריך לשמוע ואז הוא יעשה הוא אם מסכים, וזה אומר לנו שא"א למחות את עמלק, עמלק עדיין יש לו מקום בעולם, כי ישראל לא הגיעו למצב שבו היו בשעת מת"ת.

ולכן מיד בתחלת הפרק שמואל מקדים: אתי שלח ד' למשחך על מלך על עמו על ישראל ועתה שמע לקול דברי ד', וזה לכאורה משפט מיותר, שהרי בודאי כאשר הוא בא לומר לו משהו עליו להקשיב, אחרת מדוע הוא מדבר עמו, וא"כ מה זה שמוסיף "ועתה שמע לקול דברי ה'". ותירץ רש"י, וכן הוא במהר"י קרא, ששמואל חשש כבר אז שמא שואל לא יקשיב לציווי ה', וזה משום שכמה פרקים לפני סיפור זה היה מלחמה אחרת ששואל נצטוו במפורש ששמואל שלא יעשה כלום עד ששמואל יבוא לשם, ותחת לחץ העם שואל נשבר והקריב קרבן לפני בא שמואל, הרי שהוא לא הקשיב להוראות שקיבל, ולכן הזהירו שמואל פעם אחת נכשלת עתה הזהר בעצמך, והיינו ששמואל מסביר לשואל שהעיקר כאן בציווי זה שעליו לשמוע, ולא לחשוב, ולא להסהס, ולא לעשות חשבונות, כי אם יעשה כן, אפילו אם יקיים את המצוה, אבל החסרון יהיה שלא שמע, כלומר שלא קיים נעשה ונשמע, אלא קיים נשמע ונעשה, וממילא אם הוא לא ישמע בלי שם תנאים וכלי שום חשבונות, ממילא זה יראה שעדיין לא הגיעו ישראל לידי מדרגת מתן תורה, וממילא שוב לא יהיה אפשר למחות את עמלק, כי עדיין יש להם תפקיד.

ונמצא שאיזה חשבון שעשה שואל, או שעשה את הק"ו מעגלה ערופה, או שירא מן העם או מדואג, או שחמל על אנג מרוב לבו הרחום, כל חשבון שעשה בהכרח שהוא מבטל את המצוה, כי המצוה אפשר רק שתתקיים אם יש ציות ושמיעה מוחלטת, ועתה שמע לקול דבר ה', זה כל המצוה, זה לא ההריגה של עמלק שהיא עיקר המצוה כאן, אדרבה זה ההיפך, עיקר המצוה היא השמיעה והציות, השעבוד והעבדות להקב"ה, שזה יוצא לאור דוקא ע"י שמיעה מוחלטת, אלא שמי שממושמע

שיזכיר שמואל את הנקודה הזו עכשיו, אבל הכוונה, שמזכיר לו שמואל שהוא נבחר עכשיו להנהיג את היהודים בזכות מה שעשה שבט בנימין כאשר עמדו על הים, ואז אמר הקב"ה למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, והסברנו ע"פ הנפה"ח שהקב"ה אומר להם שאין עכשיו זמן תפלה אלא זמן נסיעה לים משום שאתם בוטחים בי בלי שום הסוס וספק, באמונה שלמה ובבטחון גמור, והיינו שאז היו ישראל במדרגה גבוהה מאד שבזכות זה נקרע להם הים ע"י פועלו של שבט בנימין, וא"כ אף עכשיו הם באותו מדרגה שהיו בה אז, שלכן הוא המלך בתקופה ההיא, ולכן אף שהוא בעצמו מחמת ענוותנותו אינו רואה את עצמו כמו מלך המשיח, אבל טעותו היה שלא הבין את מעמדו שהוא באמת מלך המשיח בכח, ורק מחמת טעותו לא נהיה מלך המשיח בפועל.

ואמנם בימי הפורים, שצץ וזרח שמשו של המן האגגי מזרע עמלק שרצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, אז באו מרדכי ואסתר משבט בנימין, מזרע שאול, והם באמת קיימו מחיית עמלק שהיא עיקר המצוה, ולכן תלו את המן ואת עשרת בניו, בכדי לקיים המצוה, אבל מרדכי ואסתר לא יכול להיות מלך המשיח, שהרי הוא אינו משבט יהודה וכבר הובטחה המלוכה לדוד ולזרעו עד עולם לאחר שחטא שאול, ולכן המחיה הסופית של עמלק לא תהיה רק עד ימות המשיח, מלחמה לה' בעמלק מדר דר, מדור של משה, לשאול, למרדכי, ועד מלך המשיח!

ולכן מצות זכירה ומחייה הם ב' מצוות, דהמחייה הוא מעשה המחיייה בעצם שהוא ההריגה הפיזית, אבל הזכירה הוא לזכור את הרעיון של עמלק, מדוע היה לו כח, המצוה היא לזכור את החלישות שלנו שגרמה לגבורה שלו, המצוה היא להתרומם למדרגה שנוכל למחות את עמלק!

שע"י השמיעה להשי"ת אפשר להביא את הגאולה הסופית לכלל ישראל, כל זה היה בכחו של שאול לעשות כן, כי עתה הכין ה' את ממלכתך על ישראל עד עולם, זה היה היכולת של שאול שהיה איש צדיק וחסיד, משכמו ומלמעלה גבוה מכל עם, וכמאמר חז"ל הוא כבן שנה בלא חטא, נקי ותמים, אבל למעשה כאשר הגיעה שעת המבחן הוא נכשל בה, ולא היה יכול להנהיג את ישראל להביאם לידי התכלית הנכספת, ולכן איבד את מלכותו, לא בגלל שלא הרג את עמלק, כי כאמור היה יכול להורגם עכשיו, אבל ההריגה עכשיו לא היתה מכפרת ומוחקת את חטא המשמעת, ולכן הוצרך שאול להתפטר ממלכותו, וה' מינה את דוד, רוח אפינו משיח ה', שהוא יהיה המשיח במקומו.

ולפ"ז מה שנחלקו שמואל ושאול היה במדרגת בני ישראל בתקופה ההיא, שלדעת שמואל עכשיו הוא זמן המסוגל לביאת המשיח, וההוכחה לזה הוא שעכשיו הקב"ה מצוה על מחיית עמלק באופן של איבוד וכליה, ובהכרח שאין להם שום תפקיד בעולם, ולכן אם תשמע לציווי הזה אז תצליח למחות עמלק ולהגיע לזמן המשיח, אבל שאול סבר שעדיין לא הגיע הזמן לזה, שהוא לא יותר טוב מזמנו של יהושע שהקב"ה אמר לו אז שלא להשמיד את עמלק לגמרי עד ביאת המשיח, ולדעתו עדיין לא הגיע הזמן הזה, וממילא באמת לא הצליח למחות את עמלק, משום שבאמת יש לעמלק תפקיד להשאר ככלב ההתרעה של הקב"ה נגד ישראל. ולכן באמת כאשר השאיר את אגג חי, נשאר עמלק בחיים ע"י המן, וממנו לגרמנים ימ"ש, וממילא עדיין אין בנו בתקופת המשיח, ורק בחבלי משיח.

ולכן אמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, ות"י שהביא רש"י שאף שאתה מחשיב את עצמך קטן, אבל אתה מייצג את בנימין שהוא היה זה שמחמת הנהגתו עברו בני ישראל את ים סוף ונקרע להם הים, וזה תמוה מדוע